

ดอกไม้โบราณคดีไทย ๑๑

โดย ชักกลอน ๕๗ 27

๕๒ แด้อ

“เต็งแต้วแก้วกาหลง บานบุษบงส่งกลิ่นอาย
หอมอยู่ไม่รู้หาย คล้ายกลิ่นผ้าเจ้าตราตรู”

วรรณคดี : กาพย์เห่เรือ บทชมไม้

พระนิพนธ์ : เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์(เจ้าฟ้ากุ้ง)

ตั๋วหรีอแต๋ว *Craloxylum formosum*

ฝักต๋อนครัด รตเล็ดล่ำ งามทุกที่

พืชวงศ์ *Hypericaceae*

ทนแล้งดี มีท้าวสยาม นามประเทือง

ชื่อท้องถิ่น ต๋อหิน เน็กเครเย ไส้เยเจ้าหมาต๋อง คงสะเป่า
กฤษณาอู่ข้าว ต๋อยาง ต๋อ,ฝักเต๋า อีกรตอ,เต๋า ต๋อเล็ดต๋อ และต๋อแดง

ทั้งต๋อจุ่ม เต๋ยต๋อง และฝักต๋อ ไมจ้ต๋อ ต๋องเหลิ้ง ไมจ้ต๋อแดง
ทั้งต๋อส้ม กอชโขง ต๋อชนแข็ง ไมคี่ แล้ง ไทใหญ่ ราเงง,ลำต๋อ

ไมยืนต้น ผลิตใบ ไทใหญ่ปานกลาง ใบอ่อนบาง สีชมพู ขยายต๋อ
ดอกสีขาว อมชมพู ต๋อชมพู สีชมพู สดชื่นเขียว ปกติ ไทใหญ่ อ่อนช้วนใจ

ใช้ต้้อตำน อนุมูล อีต๊ะ ขับปัสสาวะ มะเร็งตับ ขับลุ่มได้
ตำนมะเร็ง เม็ดเล็ดต๋อขาว โรคตาไก่ แก่เล็ดต๋อ ไทใหญ่ ไม่หยุด ไข้เอพิการ
ใบอ่อนมี รตเปรี้ยว เคี้ยวแก้บหลาย แม่ครัดใช้ เป็นฝักแกลุ่ม แดงอาหาร
ใช้ย้อมผ้า สีลาตี สีน้ำตาล เพอร์นิเจอร์ ทนทาน สร้างบ้านงาม

สถิตย์พันธ์ ธรรมสถิตย์

เห็นดอกตี่อพลีอยู่ดูด้วยใจ
ทุกครั้ง ไปที่วัดอธิษฐาน
แล้วเลี้ยงดูตามความตามแบบ
ใจเบิกบานหรือว่าเศร้าเอยตามบุญ

ดอกไม้งามดีหรือก็คือแต่
งามเพริศแพร้วดอกขาวเฝ้าเกื้อหนุน
จัดเป็นผักประโยชน์ดีล้วนมีคุณ
ช่วยเจือจุนสายตา ไม่ฝ้าฟาง

ดอกแสดโดยกลีบบางขมิพุดอ่อน กลิ่นหอมอ่อนอ่อนดูราวอย่างนาง
ระรวยรินขึ้นถักห้อยไม่จืดจาง น่องนวลปรางเก็บแหมได้แก้มกิน

รสน้ำมีหรือใครไหนจะเท่า ดอกแต่เอจขึ้นลือรับกับข้าวทรู
พร้อมใบอ่อนยอดงามยามมองดู น่าเชิดชูสักพื้นบ้านอาหารดี

ภาษาถิ่นเรียก ได้หลายหลากชื่อ นามระบือดีเอยประเทืองศรี
สมนไพรใช้ได้ประดามี ทุกอย่างมีคุณค่าน่าชื่นชม

อัณณิณี ณ เชียงใหม่

ใบผักต้อหรือแอ้วแอ้วแห้วอ่อน
 ก็นเป็นผักรสดีดเอร็ดอร่อย
 กับแหม่มเนื้อน้ำพริกปลาร้าคั่วกบน้อย
 ทำลาบก็อร่อยปรุงแกงแหม่มะนาว

ดอกต้อดอกเป็นช่อแบบกระจุก	นำมาคลุกน้ำยำใช้ดี खाद
จากสีขาวอมชมพูเป็นแดงพราว	ก่อห่อองกราดูพื้นให้ป๋ยดีน
กินผักต้อเป็นประจำช่วยยับยั้ง	มะเร็งตับพังพาบไปโรคร้ายอื่น
ไม่ทำลายเซลล์ปกติข้างโคริน	ควรส่งเสริมให้กินผักของ ไทย

ดวงพร เดชกุศลทอง

แต่อดีตเตา ผักแดง หรือตุ๋นจิ้ม
ไม้อิมครีม คือผักต้อ หิดแฉ่หน่อ
จิ้มน้ำพริก ยำก็อร่อย คอยพะนอ
แกงต๋องขะ โอ้ก็อร่อย ต๋องพะนอ

ดอกสีสวย อยู่นาน ระวังไฟ
ขมพูให้ ถัดหา มาเสม
ดอกเล็กเล็ก น่ารัก หากได้เจอ
ต๋องพะนอ คบใจอยู่ มีรูปร่าง

ใช้แก้ปวด อดทนแพ้ ยางแก้คัน
ทำเครื่องเรือน ทนทาน อยู่ยาวนาน
ใช้ย้อมผ้า ทนนาน สีไม่คลาย
ใช้เป็นยา ก็หาย ไข้ไม่มี

ใช้ต้มน้ำ มะเร็งตับ ระงับได้
ปัสสาวะ ชัด ไข้ ไม่เป็นพิษ
ผักต้อนี้ มีบุญ คุณมากมี
รักเจ้าศรี แต่งงาม ทุกยามเลย

ศกุนตลา ณ หอองคาย

ลำต้นสูงเทียมหนามอยู่ตามป่า
ดัดเสี้ยวดุจราชูมานานเนิ่น
ท้อท้อแห่งราวดป่าทั้งไซดเงิน
แลนพลัดเพลื่นขมดัดอยู่กลางไพร
คราพลัดออกออกตามกิ่งทั้งใบหมด
งามจรดขมพุดาแดงไสว
รุดตอกตามกิ่งไต่ทะกร้ากลับบ้านไถ
ถึงครัดไซร์ขุดออกดัดหิดคลายไป

ลำต้นตรงหนามแหลมทิ่มแทงเจ็บ ตัดทั้นเก็บปักกรอบทำเล่าไก่
ป้องกันโจรมาฉกโบราณไว้ ที่มากมายจึงหายไปจากพงพี

ต้นเกิดใหม่พุ่มเล็กไซร์อยู่ประปราย สดุดมลายไม้เครือขลุกลีมาแทนที่
สรรพคุณสมุนไพรล้วนมากมาย เปรมฤดีฝักดัดนี้ดีเลิศมด

จากไม้ป่ามาบัดนี้เพาะชำขาย ปศุภษายตามบ้านแถบนาสวน
ใส่ตำปดากแงงเห็ดอร่อยล้วน หอมอบอดดช้วนย้วนน้ำลายไหล

กุศล คำเพราะ

นั่งเรียงรายล้อมวงตรงตำรับ บรรจงจับยอดผักตัดจิ้มอาหาร
ที่ปรุงสุกเสร็จใหม่ให้ตำราญ อิ่มแทบคลานทั้งลูกหลานและตายาย

ญาติของชั้นหิ้วผักตัดจากยโส เป็นกองโตมากอีกโหลกินได้หลาย
ปรุงอาหารด้วยผักตัดในทันใด เสื่อแผ่ไปให้เพื่อนบ้านได้ลองกิน

ทั้งยอดอ่อนใบอ่อนที่งามสรรพ ไข่จิ้มกับลาบปลาแรดพล่าทั้งสิ้น
และแกงจิ้มกับพุงปลาน้ำองกิน แคได้ยืมน้ำลายสออร่าไป

ใบตองอ่อนเอกรสเปรี้ยวฉ็ดนิด พาสะกิดต้มส้มรสให้สดใส
ชวนให้อยากหามากินอยู่รำไป ไซค์ดีให้หากินได้เกือบทั้งปี

ยอดใบอ่อนเก็บกินได้ในสองฝน ยาวไปจนถึงต้นหนาวให้ลู้ชี
ส่วนตองอ่อนเอกรสของทุกปี หากใครมีต้นตองนี้ไซค์ดีไป

ตำรผักตัดมีฤทธิ์ต้านอากุขิตะชั้น ไม่หวาดหวั่นต้านมะเร็งก็ยังได้
พอกไล่พิษขับปัสสาวะให้คล่องสบาย แก้วประดงร้ายคลายปวดข้อไม่จ้อยา

ลู้ชีเพราะมีเนื้อนุ่มนวลรสชาติ แ่่งกันพาตยอดผักตัดขี้นักหนา
แต่เสียดาเยลล์ลืมิชิมไปได้หา ข้อยอาตมาจึงตัดหน้าไปนะเออ

ฉลวยพร แฉ่นองษ์

ผักติดกับฉันนั้นคุ้นกันนัก
 เพราะเป็นผักพื้นบ้านมานานไซ
 เมื่อก่อนยัง ไม่ชังขายเป็นกิโล
 แม่ค้าไซ้มัดเป็นกำทำขายดี

ผักติดละมีรสเปรี้ยวฉ็ดฉ็ด ทานแล้วชุ่มฉ่ำชื่นจิตแทบโอหติ
 ใช้น้ำพริกทั้งหลายได้อย่างดี ทานกับหมี่กะทิก็เข้ากัน

ตัวฉันชอบไปเดินชมตลาด ดูกระถางผักพื้นบ้านก็ดูชื่น
 แม้มีผักถูกใจ ได้ซื้ออีก ผักติดฉันซื้อทันทีไม่รีรอ

อุไรรัตน์ ภาสกาภรณ์

พูดถึงดี๊ว หิวลาบ ขาบขำลัน
น้ำลายริน ลันเห่เอ เพ้อมากไหม
เป็นเรื่อจริง ยิง ไชรี (ไม้) ใจนิยาย
เพื่อนหญิงชาย ได้ลิมล่อง ต่องขึ้นนม

ขาบขำใจ ในรลชาติ ประหลาดเหลื่อ
เบรียลมันลื่อ เจื่อผาดหวาน พลันนม
เป็นผักเคียง เคียงถั่งยชาติ รลกล่อมกลม
มากมายลัน คนนิยม ลมสุขจริง

ประโยชน์ลัน หมั้นแลน มาดมันเหลื่อ
มีเหลื่อเพื่อ เหลื่อจะกล่าว เล่าทุกสิ่ง
จะขอร่าย ได้โดยยื่อ ขออ้างอิง
ที่พึงพิง อิงเพื่อนยา อย่างเพ่งเข็ง

มีสุขลั่ง หั่งดอทยอด ปลอดลารพิษ
บำรุงโลหิต ปิดแผล ไชรี ได้เหมาะเหม็ง
โรคผิวนั่ง บางอย่าง นั่งครั้นเครง
รักษาเอง เค่งจริงนั้ บรรยายมา

ฉันนี้หนา ตาโตแล้ว เท่า ไช้ห่าน เมื่อได้อ่าน มันใจนี้ ตีหนักหนา
 ปลุกใจขึ้น ฟันหวัดดับ กลับคืนมา จิตทรรษา พาอิมเอม เปรมฤดี

แก้ไขข้อ พิการนั้น ฉันอ่านพบ คงประสับ พบสุข ทุกข์ห่างหนี
 เดินแคล่ดคล่ดอง ว่างใจ ในทันที รับเรื่อรี รมิขมัน อดองทานดู

วาดฝันนั้น พลันเป็นจริง มิ่งสหาย ฉันคงได้ ไปพบเพื่อน เหมือนคิดอยู่
 ลักหนี่ครั้ง ในชีวิต มิตร เคย หวังไว้หรร คิตตุนั้น มันรางเลือน

ฉันบุญน้อย อดยไปนิด มิ่งมิตรเคย โอภาสโดย เเลยผ่าน การพบเพื่อน
 ได้แค่คง สดใสหนา มาเยี่ยมเยือน ใจแจ่มใส บอกเพื่อนนั้น กันทุกคน

โกวิท ธีรวิโรจน์

ไม่มีต้นผลัดใบใหญ่คู่ใด
แต่หวี^๒อติ^๒หวี^๒อแต่^๒อแต่^๒ทั้งนั้น
ตา^๒หวี^๒อเตา ไม่ต่างนักสักเหมื่อนกัน
เร^๒อนย^๒อต^๒นักรง^๒มค^๒ลุม^๒องต^๒ิน

ผักตบชวาที่มีหัว ใบในป่าโปร่ง ตามทุ่งโล่งป่าดิบแห้งแจ้งตั้งหิน

ป่าเต็งรังป่าเบญจพรรณต้นโรยริน พบตบชวาหินขึ้นโดยดียวแล่งดี

[illegible]

ใต้ถุนร่มคงต้องมืดเอกสิทธิ์
 ดอกลีลาวดีลมอ่อนไหวให้สิทธิ์
 กลิ่นดอกลีลาวดีหอมระรวยทุกวัน
 ขวัญให้ฉันถึงใต้ถุนร่มได้ตลอด

ยถาตถอนันตังปัจจุตังปัจจุตังปัจจุตัง
 ชุบhorn๑ ไม้แฉ่งกั๑ยร๑ยกล๑มก๑ม
 เป็นผักจิ้มน้ำพริกป๑ราว๑ร๑ส๑หมา๑ม
 เอาใส่ตำใส่แกงป๑ลา๑ก๑น๑า๑น

ทั้งต้นรากตะกั่วเถาทำยา ใช้รักษาโรค ได้หลายขนาน
ยอดอ่อนมีแคโรทีนหากรับประทาน ช่วยต่อต้านอนุมูลอิสระในร่างกาย

๑๓พร ๑๔ธรรณปากแพรณ

ดอกรัตนไฉ่แก้วแก้วเจ็ดจรัส
งามเด่นชัดชมพูขาวสกาไส
ยดอรัตนไฉ่ขาวบริสุทธิ์นิตพิชิตใจ
ต้นเบญจก ได้ใช้เป็นยาสารพัดดี

รัตนไฉ่สารพัดดีระบือไกล
ทั้งเหนือใต้ดงดงดงดง
ชื่อพื้นบ้านชื่อพื้นเมืองล้วนมากมาย
แต่ที่ขึ้นชื่อคือรัตนไฉ่แดง

ลักษณะ ไม่ขึ้นต้นขนาดกลาง
ขึ้นต้นอย่างทำทาสายได้แสง
โคนมีหนามกิ่งก้านเรียวอ่อนแรง
ตามลำต้นแล้งป่าโปร่งและเต็งรัง

ดอกรูปเป็นช่อกระจุกตามกิ่ง
กลีบดอกจริงบางบางห่อตังห่อ
กลีบสีขาวอมชมพูถึงแดงแสด
โดยสุดสีขั้วตังห่อถึงงามยามดองตา

ยอดดัดไว้ด้วรับประทานแทนผักสด ซึ่งมิรู้สดอร่อยลิ้นกินอร่อยหนา
 กินกับแฉ่องก่อย่น้ำตกรกกับปลาร้า หรือนำมาใส่ต้มแกงแทนมะนาว
 เนื้อไม้หนึ่ทานทนปลูกไม้กิน ทำโครงบ้านขึ้นสร้างรั้วไม้กลัดรั้ว
 ทำด้ามจอบเสียมตกรแต่งงามแฉฉฉฉ ทำหีบเป่าได้ใช้ของต้องอารมณ์
 ตรีพคุณมากมายคุณนานับ เป็นยาขับปัสสาวะได้เหมาะสม
 ฟอกโลหิตบำรุงโลหิตและขับลม รากกับใบมาต้มน้ำกินเป็นยา
 ประโยชน์นี้ยังมีอีกมากมาย ขอบใจได้ช่วยกันปลูกและรักษา
 ดัดหรือดัดมาปลูกไว้ได้ชวย สุขุขราคราปลูกดัดแล้วในเรือน

อานนท์ ตรีวิสูตร

ผักต้อ้นนั้น ฉันไม่เคย ได้รู้จัก เพื่อนเคยทัก กินเป็นไหม ผักต้อ้นเขียว
ฉันเคยบอก ไม่เคยกิน ลักคำเดียว เขาว่ามี รสเปรี้ยว เคี้ยวอร่อยดี

ผักนี้เป็น สมุนไพร ไม่ธรรมดา มีบทบาท ฆ่าโรคร้าย ให้หายหนี
ขับปัสสาวะ ให้ไหลลื่น สดชื่นดี จึงเป็นที่ ชื่นชอบใจ ของหลายคน

ผักต้อ้นนี้ ที่ใครใคร ได้กล่าวงาน กันมานาน เป็นเครื่องเคียง ทุกแห่งหน
กินแก้เลี่ยน กินหอมเย็น ทุกชั้นชน จะเกิดผล เสริมสร้างตน จนเพียงพอ

ผักต้อ้นหน่อ มีเพียงพอ มานานนัก คนรู้จัก พอเข้าใจ น้ำลายสอ
คงต้องลอง กินผักต้อ้น ให้คล่องคอ เพื่อจะหล่อ หน้าละอ่อน ดอนสูงวัย

ศรีวัฒน์ สุวรรณ

